

EDICIJA

PROSEFEST

urednik
Alen Bešić

Naslov izvornika:
Csutak Gabi
Csendélet sárkánnyal

- © Csutak Gabi – Prae Publishing, 2017.
© za srpsko izdanje Kulturni centar Novog Sada, 2022.
© za prevod Angela Pataki i Kulturni centar Novog Sada, 2022.

The translation was kindly supported by
the Petőfy Literary Fund, Budapest.

Objavljivanje knjige finansijski je podržao Književni fond „Petefi“
iz Budimpešte.

The translation of this book was supported by
the Hungarian Translators House from Balatofüred.

Prevođenje ove knjige podržala je Kuća prevodilaca
u Balatonfiredu u Mađarskoj.

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti
reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

**Gabi
Čutak**

**mrtva priroda
sa zmajem**

S mađarskog prevela Angela Pataki

KULTURNI CENTAR NOVOG SADA, 2022.

ZA VREME POPODNEVNOG POČINKA

Gabor je oprezno odsekao vrh golubijeg jajeta. Noktima je počeo da ljušti tanku providnu opnu, zatim je zabio prst u žućkastocrvenu pihciju i izvukao neku rumenu stvar koja je ličila na žilu i imala na vrhu mehurić koji je pulsirao, malen kao prljavština pod noktom. „Uхватili smo ga! Hteo je da se pretvori u pticu!“ To je rekao istim onim glasom kojim je govorio kad se igrao detektiva. Kasnije, kad su nas izložili pred ostale, koža nas je pekla kao da su nas odrali. Kao da smo bili goli. Većina njih nije ni smela da pogleda tamo. Skalpirano jaje smo stavili na sunce, i nisam mogla da odvratim pogled s njega uprkos tome što mi se od tog prizora povraćalo, iako je gotovo moglo da se čuje kako se pod našim pogledima providna masa zgušnjava, a svetlucava membrana vibrira sve dok se na kraju nije potpuno osušila i slepila na zidove jajeta.

Spremajući se za popodnevno spavanje, baka je poslagala na gomilu svih pet raznobojnih svilenih jastuka: na dnu je bio ljubičasti, onda roze, pa svetloplavi, kafenosmeđi i crveni, a na vrhu žuti, jer je to bila njena omiljena boja. Moje je bilo da legnem među njih i pokrijem se kariranim ćebetom, onim iz kog su mogle da se izvlače lepe dugačke niti. Kad god sam imala putnu groznicu, plela sam te niti ili ih vezivala u čvor, sve dok ne bi došlo vreme za ustajanje.

Baka je spavala gotovo sedeći, poluotvorenih očiju, nikad se nije moglo znati da li zaista spava, pa čak i kad je spavala,

imala je toliko lak san da nikad nisam uspela da neprimetno šmugnem u dvorište za vreme popodnevnog odmora. Ipak, nisam odustajala, stalno sam usavršavala svoju metodu.

Disala bih glasno i polako, kao spavači, u ritmu ogromnog budilnika. To je trebalo da se radi dosta dugo, tako se imalo vremena za nastavak priče od prethodnog dana, o jednookom zmaju koji je živeo na zidnom ćilimu. Usput sam motrila i na baku, tek letimično pogledujući njen snažan, vladarski lik: morala sam dobro da pazim kako njen zelenkastoplavi pogled ne bi zablesnuo u mojim očima.

Do ivice kreveta sam u početku dospevala kao slučajno, dok sam se prevrtala, zatim bih se malo odmorila, slušala budilnik i grlice koje su predano gugutale: gu-gu-guuu, gu-gu-guuu, a pojavio bi se i neki kos koji je odnekud tu dolutao i davao im kontru: kičikiiiiiki-kičikiiiiiki-kičikiiiiiki, nećešdoć, nećešdoć, nećešdoć. Bakino disanje se nije moglo čuti ni sasvim izbliza, zato nikad nisam znala na čemu sam s njom, iako sam osluškivala s tolikom pažnjom da mi je u ušima gotovo zujalo. Sve je bilo teže držati pod kontrolom disanje, jer sam po svaku cenu želela da se pridružim nevidljivim džinovima sa stotinu ruku u dvorištu, čije sam senke viđala kroz belu svilenu zavesu kako se klate na vetru. Onda sve niže i niže, milimetar po milimetar, vrat me je zaboleo od silnog naprezanja, svaki delić tela mi je otvrdnuo, bila sam već kraljević pretvoren u kamen, čak su i opruge sve glasnije stenjale pod mojom zastrašujućom težinom. Kraljica opala bi uvek tada širom otvarala oči i grabila svoje žezlo sa zakrivljenim krajem. Zatvorila bih oči, i hop! Opruga bi zapucketala i ja sam već sedela na ivici kreveta, još uvek zatvorenih očiju, i čekala da mi nareda da se vratim na svoje mesto. Ali se ništa nije desilo, čula se samo tišina.

Sledeće faze prikradanja sam izvodila uvek samo u mislima, zato sam se kretala još sporije i opreznije. Ne bi me iznenadilo da su prošli čak i sati dok sam ustala i napravila svih devet koraka po crvenom linoleumu, te sam naposljetku stisnula kvaku samo da ne bih morala više da stojim i gledam svoj lik u ogledalu. Škripanje me je ponovo pretvaralo u kamen, pokušavala sam potiljkom i lopaticama da odgonetnem da li me je usijani kraljičin pogled sustigao. Ali koža mi je ostala hladna.

A onda sam već bila u dvorištu. Prelazila sam redom dlanovima preko kore drveća, čak i preko jele koja je rasla sasvim unutra, okružena bastionom šimširova, gde mi nikad nije bio dozvoljen pristup jer su tamo bili zasađeni mladi luk, kiseljak i gorki peršun tanak kao vlas. Pošto sam prvo sve okusila, ispuzala sam kroz otvor između bastiona i potrčala gore na krševito brdo, do zlatne jabuke. Dobro sam je protresla, pa sam napunila džepove i popela se na jorgovan da odatle posmatram svoje carstvo.

To drvo je baš za mene stvoreno, imalo je udubljenje u koje je mogla da stane samo moja noga, zato sam mogla da se brzo provučem gore među dve grane. Čak ni Gabor nije bio vešt u tome kao ja. Tamo gore sam posle samo stajala, trijumfalno, kao oštar kamen u ležištu pračke. I poletela potom preko visokih zidina zamka prekrivenih zelenim viticama, u carstvo jednookih zmajeva.

Dugo sam se borila veoma vešto, ali je na kraju mlađem Levookom Zmaju ipak uspelo da mi pod kožu magijom usadi mrave. I tako se priča završila. Neko vreme sam još tumarala po dvorištu, prošla sam čak i ispod prozora jednom ili dva puta, ali samo na vrhovima prstiju, i tad sam već priželjkivala da me primete. Onda su mi i u stomaku počele da rastu

žabe od žutih šljiva, poželega sam da pojedem malo hleba i putera.

Kasnije, kad je već i senka jorgovana otpuzala gore na zabat, na krševitom brdu sam naišla na komadić zelenog staklenog crepa koji je bio sasvim upotrebljiv. Ako sam ga držala na odgovarajućoj udaljenosti, mogla sam da lepo uve-ličam tačkice od žmaraka na svojoj ruci.

Kada sam ušla u sobu, ponašala sam se kao da se prikra-dam, iako je i dalje sve stajalo nepomično: baka je sedela potpuno isto kao da gleda u četiri žuta cveta na stolu, ili možda iza njih u staklenu vitrinu, u kojoj je držala svoje blago: tamo su bili njeni praznični tanjiri u obliku vinove loze, balerina u suknji od tila na srebrnoj tacnici, koju nikad nije dodirivala jer bi se tanki, providni volani od porculana odlo-mili sa njene suknje, i velika zdela za kompot koja je stajala na sredini, a na nju bila naslonjena dedina fotografija u uni-formi. Naprosto sam dojurila do vitrine, snažno pritisnula dlanovima staklo, kao da hoću da je otvorim, a usput poku-šavala da ulovim bakin pogled.

Kod nas se uvek rano smrkavalo. Zbog zabata. U mom stomaku se takođe sve više podizao neki mrak. Pogledala sam još jednom tamo gde su se sad videle samo dve rupe na mestu njenih očiju i uz škripu povukla staklo u stranu. Prvo sam samo vrhovima prstiju dodirнула list grožđa, fotogra-fiju, balerinu, svaki predmet za koji sam znala da ga ni pod kojim okolnostima ne bih smela dodirnuti, i posle svakog dodira očekivala da će možda reagovati. Tanjiri su tiho zvec-kali i odjekivali sve dok na kraju nisam ispustila poklopac od zdelice za slatkiše, ali se nisam ni okrenula za njim, nego sam kao pomahnitala navalila da gutam svilene bombone. Hrskale su mi pod zubima.

Onda se u neko doba pojavila storuka crna rodbina i zamahnula ogromnim pokrovima. Prekrili su baku, nameštaj, čak i ogledalo. Iz tanjira u obliku vinove loze jeli su punjena jaja.

PUCKETAVI ČEŠALJ

Kad je majka dolazila u posetu, baka je kuhinjski sto prekrila stolnjakom i izvadila je iz vitrine praznično posuđe. Onda mi je obukla uštirkanu bluzu, dirndl s bakarnim dugmićima i keceljicu s volanima. Najviše me je radovalo što sam mogla da obučem crvene cipele. Jednom je te cipele ceo dan nosila princeza u lažnom odelu koja je porazila Ženu s crvenim noktima i pobegla iz vrtića. Bila sam uverena da te cipele imaju neku magičnu moć, ali nisam još smela da ih isprobam. Mada, čim sam ih obula, kao da me svečane bele čarape nisu toliko peckale kao inače.

Dok je majka stigla sa šuškvim kesama, već sam kompletno odevena sedela za stolom i srebrnom kašičicom mešala kafu od cikorije, onako kako to odrasli rade. Prislonila mi je na teme svoje hladno lice koje je mirisalo na vanilu, zatim me poljubila u čelo. Osetila sam da mi je ostao mastan trag od karmina, ali ga nisam obrisala.

Nakrcala je sto raznoraznim jelima i slatkišima koji kod nas nisu mogli da se kupe: šarene loptaste žvake, napolitanke punjene karamelom u crnom omotu koji se sjajio, jastučići koji su mi se lepili za zube, ali su imali fin ukus jagode. Na kraju se pojavila i čokolada koju nikada pre nisam videla: kroz maleni otvor su mogli da se vide čvorići lešnika. Svetlucali su žučkastim sjajem kao mladeži na bakinoj ruci.

Znala sam da ćemo posle doručka ići u park da gledamo labudove, samo što pre toga moram još da izdržim češljanje.

Majka je već preturala po svom neseru za ulepšavanje, zavrnila je rukave na haljini i počela redom da vadi češljeve, gumice za kosu i šnale, te da ih stavlja pred ogledalo kao da se sprema za hirurški zahvat.

Počela je oštrozubim crnim češljem koji je bio bockav kao bakine igle za pletenje. Tim češljem mi je razmrsila najtvrdoglavije pramenove kose. Strahovala sam da će mi probosti kožu na glavi, ali je igla skliznula u stranu samo jednom ili dva puta, mada me ni tada nije ništa bolelo. Usput mi je govorila da ne bi imala ovoliko posla oko mene kad bih ostala mirna kao sve dobre devojčice.

Verovatno je bila u pravu, jer sam u snu često imala kosu poput lijana, kako bi najmlađi kraljević mogao da se spusti niz nju kad beži od neprijatelja. A ponekad, kad su dolazili Freloni koji se hrane mozgom, pretvarala bi se u zmijsko gnezdo. To su likovi koji su izmiledi iz najjezivijeg crtanog filma na svetu, u kom su ljude pretvarali u anđele bez lica, pa ipak nisu postali dobri. Majka je u međuvremenu već prešla na krupnozubi češalj, njime je sitnim i brzim potezima čeprkala po ućebanim mestima, ali ako su ona predugo pružala otpor, jednim velikim zamahom bi ih istrгла i bacila na gomilicu ispred ogledala.

Na kraju je došla na red četka za kosu. Nju mi je već vukla kroz kosu dugo i snažno, i mnogo više me je bolelo. Tu se već mnogo bolje znalo koja vrsta zatezanja ili probadanja sledi i koliko dugo još treba da se izdrži. Ali ovog puta su vlasi mnogo jače vrištale, posebno kad ih je sve skupila i stegla mi ih navrh glave crnom gumicom za tegle. Čak su mi se i očni kapci napeli, a suza se jedva iscedila iz uskih proreza koji su bili stegnuti i povučeni nagore. Koža na glavi mi je sve više trnula, ali su napete vlasu i dalje pucketale poput sitnog granja

na vatri. Kad je duga pletenica bila konačno završena, nisam više ništa osećala.

Pred očima su mi titrali šareni kolutovi koji su se zatim kidali na zmijolike svetlosne pruge i nestajali skliznuvši negde iza očiju. Nisam više ništa videla, osim neke žučkaste tame. Onda mi se sasvim izbliza iscrtao narandžasti kljun, koji su na okupu držale dve stroge crne linije. Negde duboko u tom crnilu, sevnule su labudove oči. Iznenada je otvorio kljun i mogla se videti pećina obložena trulim lišćem. Nasred tog udubljenja trzala se i šištala jedna stabljika lista.

U međuvremenu je otupeli bol popustio u korenu kose i povukao se u dno lobanje. Izbio je ponovo na površinu onda kad je majka počela da mi ubada oštre šnale u pletenicu na vrhu glave. Dok je završila punđu, svaka vlas mi je postala gvozdена, korenje vlasi se zarilo duboko u mekanu masu koja je pulsirala iza mojih očiju. Mogle smo poći da gledamo labudove.